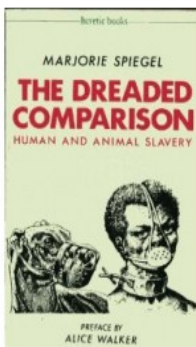

Slaveri – mennesker og dyr med felles skjebne

av Iselin Ro Krogh og Siri Martinsen

De sorte slavene var ikke til for sine hvite herrers skyld. Kvinner er ikke til for menns skyld. Dyrene er ikke til for vår skyld. Men mennesker med makt finner stadig nye grunner for undertrykkelse av individer som anses «mindreverdige». Og argumentene for undertrykkelse er påfallende like.

Kan man sammenligne undertrykkelse av dyr og mennesker?

Boken "The dreaded comparison" av Marjorie Spiegel, presenterer likhetene mellom slaveri av mennesker og utnytting av dyr.

Men dyrene selv betraktes fremdeles som slaver – det er akseptabelt og «nødvendig» å behandle dem «som dyr», hvilket i realiteten betyr som rettsløse objekter.

Men å sammenligne undertrykkelse av dyr og mennesker har også et annet aspekt: Uansett hvem ofrene er, synes det som om undertrykkerne har noen av de samme motiver; opprettholdelse av egen status på bekostning av andre, frykt for de som er «annerledes», hunger etter penger og makt. Det er ikke meningen å overforenkle: Undertrykkelse av mennesker og dyr er ikke identiske i formen. Spesielle former for sosiale, politiske og økonomiske faktorer muliggjør forskjellige undertrykkelsesmetoder. Slaveri, rasediskriminering, jødeforfølgelse,

I vårt samfunn er en slik sammenligning blitt sett på med mistro og skepsis. Men selv om det er ulikheter mellom mennesker og andre dyr, har alle levende skapninger visse grunnleggende egenskaper felles.1) Et nervesystem med evnen til å føle smerte er én. Behovet for frihet og livsutfoldelse er en annen. Også andre følelser som sorg, savn, glede eller frustrasjon viser seg å være felles for dyr så ulike som reptiler og primater.1)

Å behandle medmennesker «som dyr» blir stadig mindre akseptert.

kvinnediskriminering og misbruk av dyr har alle ulike særtrekk. Men det finnes allikevel fellestrekk ved drivkraften som får mennesker til å forsvare sin underkuelse av andre skapninger.

Kan lidelser og undertrykkelse forsvares fordi de «andre» ikke er lik «oss»?

Sjimpanser er svært lik mennesker. Men ulikheten er nok for noen til å forsvare undertrykking.

Hvordan forsvarer den hvite slavehandleren at han pisker de sorte slavene? Hvordan forsvarer Auschwitz-torturisten drivingen av jødiske barn inn i gasskammeret? Hvordan forsvarer slakteriarbeiderne å bruke strømjageren på grisene frem mot slaktekniven? Gjennom historien har de herskende grupper fornektet rettigheter for de individer de har ansett for å være underlagt seg selv.

Og ofte forsvares overgrep rett og slett ved sirkelargumentasjon – de «andre» er mindreverdige nettopp fordi de er «anderledes»:

«... at noen skal styre, og andre bli styrt, er ikke bare nødvendig men nyttig, og fra fødselen av er noen bestemt til dette formålet og andre til det andre ... det er fordelaktig at (dyr) skal være underkastet mennesket ... slik er det også naturlig mellom mann og kvinne, den ene er overlegen, den andre underlegen; den ene styrer, den andre blir styrt; og det samme må nødvendigvis gjelde for hele menneskeheten. (Aristotle 384 – 322 f.k.) 2)

«Jeg har nå i hvert fall skjønt en ting her i livet, og det er at et dyr er et dyr og et menneske er et menneske.» (Tore J. Raa, forsøksdyransvarlig ved Haukeland sykehus i forsvar for forsøk på dyr) 12)

«The brand mark of inferiority has been indelibly, irrevocably, irretrievably, and eternally impressed by the Creator upon the negro, and ... nothing can erase or obliterate it.» (John Campell, 1851) 4)

Mest intelligent – mest verdtt?

For ikke så svært lenge siden anså hvite europeere seg selv for å være overlegne

andre folkegrupper i evner og intellekt. Likeledes har et av argumentene mot kvinners medbestemmelsesrett i samfunnet – det være seg diktaturer eller demokratier – vært deres påståtte mangel på tenkeevne:

«Men snart tonet (Mussolini) flagg: ‘Naturligvis vil jeg ikke gjøre kvinner til slaver. Men det ville være en personlig fornærmelse mot meg hvis de fikk stemmerett. I vår stat skal kvinner ikke telle...’ Det fascistiske Italia skulle bygge på tre nøkkelverdier – intelligens, styrke og skjønnhet. Kvinner representerte bare den siste verdien.» 5)

«En annen av de mest revolusjonære, jakobinen André Amar, talte til disse kvinner og sa at man hadde diskutert hvorvidt kvinner var i stand til å delta i landets styrelse og at man hadde blitt enig om at dette ikke var tilfelle.» (Om kvinnens status etter den franske revolusjonen) 6)

Også krenkelse av menneskeliv har blitt rettferdiggjort på denne måten. Forsvarere av Hitler-Tysklands utryddingspolitikk overfor diverse «uønskede» mennesker, fant det for godt å argumentere med at evner og intellekt var avgjørende for hvordan mennesker skulle behandles:

«Tille avviste all snakk om medlidenhet og hjelp til de svake i samfunnet. De begavede og dyktige skal få det de behøver i overflod, ‘medens enhver som er udyktig skal få desto mindre, så han går til grunne...’» (Alexander Tille) 7)

Ikke overraskende har påstanden om menneskets intellektuelle overlegenhet også vært flittig brukt i forsvar for undertrykking av dyr:

«Det bør absolutt bemerkes, at det ikke finnes noe menneske så dum og sløv, ikke engang idioter, som ikke kan klare å sette sammen ulike ord, og dermed konstruere en meningsfylt setning for å formidle sine tanker; på den andre siden, finnes det ikke et eneste dyr, samme hvor perfekt eller lykkelig tilpasset, som kan gjøre det samme.» (René Descartes, 1596 – 1650, i forsvar for dyreforsøk) 2)

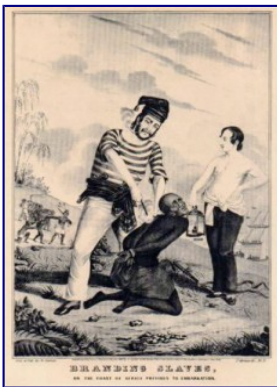
«Tanken om at mennesker skiller seg fra dyrene ved sine rasjonelle evner har eksistert siden antikken. Ut fra disse evnene springer vår evne til moral som igjen ligger til grunn for at vi står over dyrene i moralsk status... Å spise dyr oppfattes ikke som avskyelig – ikke fordi de ikke kan regne og snakke, men fordi de ikke er moralske vesener.» (Jens Saugstad, førsteamanuensis i filosofi, Universitetet i Oslo) 9)

«De kan ikke føle smerte»

Brennmerking av dyr.

Selv om de skriker når man skjærer i dem med kniv, betyr ikke dette at de føler smerte i slike situasjoner. De blir styrt av de samme prinsippene som et urverk. Og hvis deres bevegelser er mer innviklet enn bevegelsene i en klokke, så er det fordi uret er en maskin laget av mennesker, mens dyr er uendelig mer innviklede maskiner laget av Gud.» (Réne Descartes)

Brennmerking av slave.

«Mens bonde Jens Bjørnstad tviholder grisen i bakbena, klemmer (veterinær) Amdal den lille fast inntil bingens rekkverk. Så tar han snittet: Svutsj – ut med den ene. Svutsj – og den andre, og vekk er stenene som gjør menn til menn også her i grisebingen. Grisen hylar som en, ja nettopp, og det går opp i 120 desibel, minst. ‘Den skriker mest fordi den blir holdt, ikke fordi det gjør vondt’, beroliger Amdal» 35)

«Negroes are void of sensibility to a surprising degree. They are not subject to nervous diseases. They sleep sound in every disease, nor does any mental disturbance ever keep them awake.

They bear cirurgical operations much better than white people, and what would be the cause of unsupportable pain to a white man, a Negro would almost disregard.» (Dr. Mosely, 1787) 4a)

«De har ikke et følelsesliv»

Det er ikke bare smertefølelse som ikke tilkjennes de undertrykte. Å distansere seg fra alle offerets emosjonelle behov og sinnsliv, er kanskje en nødvendighet for å fortsette overgrepene – og allikevel kunne sove om natten. Man presiserer til og med for seg selv hvor viktig det er ikke å tro at «de andre» føler slik som «oss». Frykt, sorg, savn og frustrasjon bortforklares og nedvurderes:

Slaveauksjon: Man mente at slaver ikke hadde følelser - deres barn kunne derfor tas fra dem uten kvaler.

«Denne første gassingene foregikk slik at 18-20 personer ble fulgt inn i 'dusjrommet' av pleiepersonalet. Mennene måtte kle seg helt nakne i et rom utenfor. Dørene ble lukket De gikk rolig inn i rommet og viste ingen tegn til uro. Dr. Widmann betjente gassanlegget, gjennom kikkhullet kunne jeg se at

menneskene falt over ende etter ca. ett minutt og la seg på benkene. Det var ikke noen scener eller tumulter.» (Deltager i massedrapene under 2. verdenskrig, Dr. August Becker) 3)

«De som stod utenfor og betraktet det hele gjennom vinduet, kunne senere berette om den kvalfulle og vonde døden ofrene led, selv om legene etter krigen sa at det hele gikk svært så fredelig for seg.» 3)

En kalv prøver å kjempe seg fri på slakteriet. Dyrenes følelse av redsel bortforklares - slakten kalles "human".
Foto: Erik Lindegren

«Grisen skriker hjerteskjærende mens den presser seg nedover lasteplanet. Inne i fjøset på Fellesslakteriet bråsnur den, men det er ingen vei tilbake ... 'Når det går opp for dem at livet er over, er det for sent. Da bedøves de i brøkdelen av et sekund. De lider ikke', sier fabrikkssjef Claus Fertin.» 11)

«Jeg har overhodet ingen motforestillinger dersom pelsdyrenes

levevilkår er beviselig bra ...Selvfølgelig er det forferdelig å se rever og mink i

bur, men vi må passe oss for å gi dyrene menneskelige følelser á la Disney.» (Pelsdesigner Lillian Aulie Schjoll) 10)

Det er ikke alltid like lett å bortforklare en medskapnings følelsemessige reaksjoner. En måte å beskytte seg selv mot dårlig samvittighet på, er da rett og slett å snu ryggen til; ute av øye, ute av sinn:

«Levende storfe som venter på å dø, er det eneste jeg synes er litt ekkelt. Jeg unngår å gå ut i fjøset» (Slakteriarbeider Nina) 11)

«Jeg så på det som skjedde i 2-3 minutter og gikk min vei, jeg orket ikke synet lenger og ble dårlig.» (Maxmillian , forvalter i Hadamar gasskammer om gassing av ofre) 3)

«Det er til det beste for dem selv»

Burhøner. Foto: NOAH

Et annen argument for fangenskap og undertrykking gjennom historien, er myten om at fangenskap er bedre for ofrene enn friheten. Selv drap blir forsvart med at det er den beste «løsning» for ofrene selv.

«Jeg er overbevist at jeg kan ta ansvar overfor min samvittighet for det jeg gjorde i denne forbindelse.

Jeg trodde aldri annet enn at disse stakkarene – at disse skapningenes smertefulle liv burde forkortes.» (Lege Karl Brandt, om utrydding av handicappede i Hitler-Tyskland) 3)

» ‘Jeg ville heller vært rotte på forsøksdyravdelingen, enn pasient ved sykehuset’, utbryter Tore Jacob Raa i det han tar meg i hånda og ønsker velkommen til dyrestallen ved Haukeland sykehus. ‘Rottene blir veldig godt behandlet og får godt tilsyn’. Men de blir drept? – ‘Pasientene dør de også’. 12)

«Mange av disse dyra har et mye bedre liv enn høns på store bondegårder. Høns har ofte så liten bevegelsesfrihet at de hakker hverandre i stykker i ren desperasjon. Det er helt forferdelig.» (Dyrepleier Linda Vabø ved Haukeland dyrestall om forsøksdyrenes liv) 12)

«Hvis jeg var høne, er jeg ikke i tvil om at jeg ville valgt buret.»
(Burhønsbonde Leif Refsnes) 13)

«Skulle jeg slippe hønene løs på gølv på samme areal, ville de hatt det mye tøffere. Da ville de vært mer utsatt for stress, kannibalisme, utøy og skitt. I bur er de beskyttet mot dette, jeg har god kontroll med sykdommer, foring og ettersyn, og vi har en ren og fin produksjon» (Eggprodusent Einar Hauge) 14)

Fastlenkede slaver.

« (The abolition of the slave trade) would be extreme cruelty to the African savages, a portion of whom it saves from masacre, or intolerable bondage in their own country, and introduces into a much happier state of life.» (James Boswell, 18th century pro-slavery writer) 4)

En annen variant av denne unnskyldningen, er påstanden om at ofrene er vant til fangenskap, og dermed ikke lider noen overlast: «‘De afrikanske elefantene som blir brukt i sirkus Merano er født i fangenskap og vet ikke om noe liv i frihet. De har ingenting å sammenligne med, i forskjell til andre frie elefanter’, uttrykker Yvette» (Sirkusartist) 15) «Negrene har ingen anelse om hva frihet er, så de er ikke i stand til å savne den, sa de.» (Slavetilhengernes argumenter under borgerkrigen i USA) 16)

Nytteverdi over egenverdi

Dyrs egenverdi er idag underordnet deres nytteverdi.

Undertrykkerne vurderer gjerne sine ofre ut fra deres nytteverdi. Og dermed er det legitimt å kvitte seg med de som ikke er brukbare. Er man brukbar for samfunnet,

har man visse rettigheter. Er man «til byrde» har man ingen:

«For eksempel fødes en del dalmatinere døve, og bør derfor få testet hørselen i løpet av de første tre-fire leveukene. Er de døve, skal de avlives.» (Kari Ditlevsen, formann i Norsk Dalmatinerklubb) 17)

«Norge har antagelig ca. 300 000 mennesker som ikke kan sies å være ønskverdige... Av disse må vi regne med ca. 28 000 sinnssyke, ca. 14 000 åndssvake, ca. 6000 epileptiske, arvelig betinget døvhet og blindhet ca 3000, ialt ca. 51 000. Hertil kommer de asosiale psykopater og sinker som utgjør en uoverskuelig mengde, antakelig omkring 10 pst. av befolkningen. Vi har således i samfundet en mengde mennesker som må anses som biologisk mindreverdige og som ikke kan sies å være skikket til å få barn.» («Arvelighetslovene og samfundet» foredrag av dr. Rian) 18)

Etter samme prinsipp, blir «brukbare» individer vist en viss godvilje, uten at denne nødvendigvis forbedrer disses situasjon. Forsøksdyr blir ofte sagt å «redde mennesker» eller å være i menneskenes «tjeneste». Menneskelige forsøksobjekter fikk tydeligvis høre det samme:

«Reich SS-leder Heinrich Himmler besøkte forsøkslokalene sammen med Reich medisinsk leder Conti. Etter besøket proklamerte han med patetisk tonefall: 'Gutter, dere har gjort fedrelandet en like stor tjeneste som våre soldater ved fronten. Jeg vil ikke glemme dere ved neste løslatelse!' Det må tilføyes at ingen av dem noen gang ble løslatt.» (Helmut Albeit Stuttgart om malaria eksperimenter ved Dachau) 19)

«Andre saker er viktigere»

Innføring av rettigheter for undertrykte grupper har gjerne blitt utsatt av den ledende maktelite, under påskudd av at andre samfunnsanliggender var viktigere. Undertrykkelse og undervurdering opprettholdes fordi man påstår man ikke har kapasitet nok til å slutte med det.

«Det får tross alt være grenser for hvilke saker som rettsvesenet skal belemres med ... unødvendig å kaste bort verdifull tid og krefter på en slik sak.» (VG på lederplass 16/9/96 i forbindelse med Dyrebeskyttelsens rettsak mot PRIOR om hvorvidt eggkartonger med egg fra burhøner, kan ha frie høner som reklame)

Et onde forsvarers med et annet

En velkjent unnskyldning for dårlig behandling og undertrykking av medskapninger, er sammenligning med overgrep som er like ille eller verre. For så lenge det finnes én form for urett, kan man fortsette med all annen urett også.

«Når amerikanerne ustraffet drepte indianere, måtte vel også tyskerne ha lov til å avlive sinnssyke russere, var det en tysk lege som sa.» 3)

«Englands umenneskelige overgrep mot Irland sliter over langt flere familiebånd enn slavehandelen i Amerika.» (Senator Toombs fra Georgia, USA) 16)

«Det er et langt mindre problem om mink bor litt trangbodd sammenlignet med at det dør 30 000 barn hver dag.» (Fredric Hauge fra Bellona) 20)

» Situasjonen til pelsdyr er mer nyansert enn det dyrevernerne sier. Mink har det for eksempel bedre enn høns og gris.» (Forsker Bjarne Braastad ved Norges Landbrukshøgskole) 21)

Økonomien bestemmer

Grunnen til at mennesker har undertrykt medmennesker og medskapninger av andre arter, er for en stor del for å profittere økonomisk. Noen er også ærlige nok til å bruke økonomi som argument for undertrykkingen:

«Slaveri danner eksistensgrunnet for hele Syden. Slaveri er en hensiktsmessig, økonomisk og i det hele tatt velsignet form for arbeidsinnsats.» (Slavetihengeres argumenter under borgerkrigen i U.S.A.) 16)

«Det dette koker ned til er at vi må slutte med husdyrproduksjon ... Men hvordan skal vi kunne brødfø befolkningen hvis vi skal flytte dyra ut i naturen igjen?» (Bureggprodusent Einar Hauge) 22)

Undertrykkingen finner rettferdighet i «naturens orden»

Naturens «grusomhet» og «amoraliskhet» blir ofte trukket frem som forsvar for at mennesket også skal ha rett til å påføre medskapninger lidelse og død – og generelt mot å bry seg om svake grupper og individer:

«Organisasjoner som ... Dyrebeskyttelsen ... har blinket ut fugler og pattedyr som

særskilt verneverdige. Denne selektive vektleggingen røper et virkelighetsfjernt, til dels forkvaklet, natursyn. ... I naturen hersker rå egoisme. Artsfrender kan være utrolig brutale mot hverandre.» (Spaltist Harald Liebich) 23)

«Man må skape en lov som hjelper naturen å få sin rett. Naturen ville la denne livsudyktige skapningen sulte i hjel. Vi ønsker å være mer humane og gi ham en smertefri og barmhjertig død.» 3a)

Men ikke bare drap forsvares utifra at det er «naturlig». Selv oppdrett av pelsdyr i nettingbur på en kvadratmeter, har blitt beskrevet som «naturvennlig»:

» Tanken på å hjelpe naturen til å skaffe flere skinn ved å begynne pelsdyroppdrett, ble født ...» 24)

Overordnedes ordre – og mishandling som «jobb»

Kanin i øyeirritasjonstest - å påføre dyr smerte er en jobb for mange. Foto: Peta

Noen mennesker som bedriver overgrep finner ikke engang argumenter som forsvarer at noen individer kan behandles som mindreverdige, mens andre ikke kan det. Isteden innrømmes det at man har én moral for «jobben» og en annen for privatlivet. Eller man overlater ansvaret for det man selv gjør, til sine overordnede:

» ‘Jeg ser på katten som et objekt – ikke et individ’, sier Nilsson. Hans assistent under forsøket, Ann-Sofie, er enig: ‘Jeg har katter hjemme, men det er noe annet. Vi må skille mellom jobb og fritid’, sier hun ... ‘Vi gjør dette for å få mer kunnskap og bringe forskningen fremover’,... sier dosent Ulf Nilsson.» (Forskere fra Universitetet i Göteborg) 25)

Eksperimenter på mennesker utført av nazi-leger. Foto: wikipedia.

« ‘Gerda vil i det hele tatt ikke forstå noe av det. Hun vil bedømme det med en målestokk som ikke hører hjemme i vårt arbeide. Hun kan ikke forstå at det dreier seg om en annen verden med andre verdinormer enn hennes egen! Hun vil ikke forstå det, Paul!’ Han hevet stemmen. ‘Hun kan ikke! Hun er jo en romantiker! Hun er et barn!’ » (Nazi-forsker Dr. Reynhard i samtale med en offiser-kollega, om muligheten for å fortelle sin kone om menneskeforsøkene han bedriver) 26)

«Felles for mange av de legene som stod ved gasskranene ser ut til å ha vært en mangel på følsomhet for de lidelser de påførte andre mennesker. De så på pasientene som umælende skapninger, noe laverestående, som dyr... Etter krigen påstod de fleste av (pleierne) at de bare hadde gjort det de fikk ordre om fra legene. De stolte blindt på de opphøyde figurene i hvite frakker.» 3)

HVA HAR DETTE BETYDD FOR DE UNDERTRYKTE?

Hva har unnskyldningene, bortforklaringene og rettferdiggjørelsen betydd for de undertrykte? For de svarte slavene? For kvinner? For forfulgte folkegrupper? For andre arter enn mennesker?

Respektløshet overfor individets følelser

Slaver ble fratatt sine barn.

Individets følelser teller ikke når det gjelder de undertrykte. Det var ikke uvanlig at slaver ble tvunget til å forlate sine barn, enten for å amme sine overordnede barn – eller rett og slett for å kunne utnyttes i arbeidet:

«I never saw my mother, to know her as such, more than four or five times in my life; and each of these times was very short in duration, and at night. She was hired by a Mr. Stewart who lived about twelve miles from my home. She made her journeys to see me in the night, traveling the whole distance on foot, after the performance of her day's work. She was a field hand, and a whipping is the penalty of not being in the field at sunrise ... I do not recollect of ever seeing my mother in the light of day.» (Frederick Douglass) 4b)

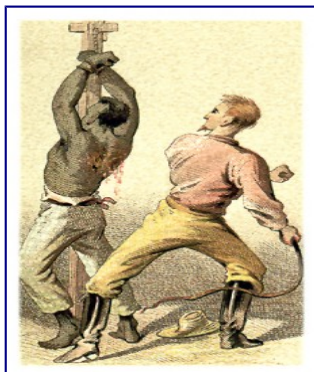
En apeunge er fratatt moren som del av et dyreforsøk. Historisk foto.

På samme måte som slaver ble skilt fra familie og venner uten tanke på deres følelsesmessige tilknytning til dem, blir de fleste dyr i våre dager skilt ved ung alder fra mor – og får sjelden anledning til å knytte normale sosiale bånd til artsfrender. Sorg, savn og frustrasjon ble ikke respektert hos menneske-slaver, slik det heller ikke blir hos dyrene. Det klassiske eksempelet er kalven som tas fra moren umiddelbart etter fødselen, for at mennesker skal få melken. Men tvangsadskillelse av dyr skjer i alle deler av kjøttproduksjonen, i sirkus og zoo, eller i forsøksdyrlaboratoriene:

«Adskillelse av moren og den nyfødte apeungen er en ekstremt stressende påkjenning for både mor og barn... Moren blir voldsom mot passerne og ekstremt beskyttende overfor barnet. Barnets skrik kan høres over nesten hele bygningen. Moren kjemper mot og angriper de som vil skille dem. Barnet klamrer seg tett til

moren og til andre ting det kan holde fast i for å unngå å bli holdt eller fjernet av passerne. Når barnet er borte, går moren hvileløst frem og tilbake, angriper av og til buret, biter i det og prøver hele tiden å flykte... Barnet utstøter skingrende skrik med jevne mellomrom og forsetter å hyle gjennom nesten hele adskillelsesperioden.» (Fra en Forskningsrapport) 4c)

Fysisk lemlestelse

Slaver ble pisket til blods.

Maktutøvelse gjennom mishandling er ikke ukjent hverken i forhold til kjønns- eller rasediskriminering. Pisking av slaver som straff var et velbrukt virkemiddel. På samme måte tvinges dyr til underkastelse ved hjelp av fysisk vold.

«Straffer du dem? Slår dem? – Jeg ville lyve hvis jeg sa jeg ikke gjorde det. Som et barn trenger elefanten å vite det hvis den gjør noe galt.» (Dyretemmer ved sirkus Merano) 27)

«Du må motivere dem, og måten du gjør det på, er å banke dem helseløse.» (Dyrepasser i zoo, Paul Hunter) 28)

«A mere look, word, motion, – a mistake, or want of power, – are all matters for which a slave may be whipped at any time. Does a slave look dissatisfied? It is said he has the devil in him, and it must be whipped out. 29)

Fysisk mishandling tar mange former. En spesiell form for smertepåførelse er den som blir utført i vitenskapens navn: forsøksvirksomheten. Eksperimenter på levende vesener unnskyldes gjerne med at kunnskap man eventuelt får kommer noen til gode. Men disse «noen» er gjerne overgriperne selv og deres nærmeste. Mens forsøksobjektene for enhver pris må defineres som mindreverdige.

«De tok fosteret bort og skar opp magen. De sa de ville ha leveren. De tok barnet ut av kuvøsen, og det var fremdeles levende. Det var en gutt. Det hadde en komplett kropp med hender, føtter, munn og ører. Det utskilte til og med urin. Babyen fikk ikke bedøvelse da legene kuttet opp magen. Når Dr. Kekomani ble bedt om å forklare denne uhyrligheten sa han; 'En abortert baby er bare søppel.'

Han sa de uansett har liten sjanse til å overleve. 'Hvorfor ikke gjøre nytte av dem for samfunnet?' » 30)

Dyr skades fysisk i bl.a. dyreforsøk. Foto: Peta

«De sa at dyrene var som et urverk; at skrikene de utstøtte da de ble slått, bare var lyden av en liten streng som ble truffet, men at hele kroppen var uten følelser. De naglet fast de stakkars dyrene til tavlen, etter potene, for å vivisekere dem, og se på sirkulasjonen, som var et meget omstridt tema.» 4d)

Eksperimentering på ufrivillige mennesker og eksperimentering på dyr har også blitt utført parallelt av de samme forskere:

«Men det var nødvendig å utprøve saften (som skulle ha en steriliserende effekt) på forbrytere og fanger for å få fastslått hvor store doser som skulle til. Himmler var i fyr og flamme bare ved tanken. Han ga Rikslege SS dr. Grawitz i oppdrag å anskaffe et parti av planten fra Sør-Amerika og å drive forsøk med saften på rotter og mus.» 3)

Fangenskap

For å få full kontroll over undertrykte individer, holdes de i fangenskap – og berøves dermed bevegelsesfriheten. Kvinneundertrykkende regimer har ofte regler om hvor kvinner kan og ikke kan ferdes. Slaver ble pålagt strenge restriksjoner, og ble ofte direkte buret inne eller lenket fast. Også i vårt samfunn ser en knapt et dyr som ikke er innesperret eller fastlenket til minimale arealer: Over 90% av høner holdes i bur.³⁶) Pelsdyr lever i nettingbur på mindre enn en kvadratmeter.³⁷) De fleste kyr står lenket fast på bås størstedelen av livet. Griser er innesperret i binger som kun gir dem en kvadratmeter hver å bevege seg på.³⁸)

«Slavene ble puttet i båser, lik dem de bruker til kyr ... På slaveauksjonene roper oppsynsmannen, «Hei, dere bukker og tisper, kom dere ned i hullet deres ...» 31)

«Pelsdyroppdrett dreier seg om rovdyr med en begrenset domestiseringsgrad som plasseres i små stimulifattige nettingbur, der dyra ikke får utløp for mye av sin naturlige adferd.» (Rådet for Dyreetikk) 37)

Transport av ofre

Transport og driving av slaver – enten de tilhører menneskeslekten eller dyreriket – er et kapittel for seg. Slaveskipene som fraktet mennesker fra Afrika til Amerika er velkjente; her ble mennesker stablet sammen som nettopp de varer de ble ansett for å være. Mange døde da også under transporten.⁴⁾ Like inhumant og brutalt gikk det for seg da jøder ble transportert til gasskamrene under andre verdenskrig.³⁾ Parallellen til dagens slaktetransporter av dyr – hvor det bare i Norge dør ca. 30 000 ⁸⁾ hvert år under transport – har blitt påpekt av flere:

«Jeg så kyr og sauer bli transportert – øynene deres var det eneste som syntes. Det minte meg om en scene fra holocaust-tiden, da jøder ble fraktet som dyr til sin forferdelige skjebne... Tyskerne må ha visst noe. Jeg er sikker på at tyskerne visste at jødene ble behandlet forferdelig. Og jeg er sikker på at det samme er tilfellet i dag: Vi vil ikke tenke over måten dyr blir behandlet på.» ³²⁾

Ingen rett til liv

Den endelige konsekvens for de undertrykte mennesker og dyr, er at andre bestemmer over deres liv – også med hensyn til når det skal ta slutt. Undertrykte som man ikke har «bruk» for, kvitter man seg med.

«Heinrich Himmler fulgte opp og sa i en tale at nasjonalsosialistene nå helt bevisst ville gå i gang med 'å skjulte ut alt som heter undermennesker'.» ³⁾

«I hønehuset, som i fjøset, er det viktig for økonomien at de dyr som yter så lite at de ikke betaler for seg, blir satt fort på porten.» ³³⁾

De som kjemper mot.

Men det har alltid vært noen av undertrykkernes likemenn som reagerer mot urettferdigheten. En del av taktikken for å opprettholde dominans over «mindreverdige», har dermed vært å ufarliggjøre deres støttespillere ved latterliggjøring: Solidaritet er blitt kalt sentimentalitet. Innlevelsesevne blir sett på som irrasjonelt. Sympati og kjærlighet blir omskapt til skjellsord: «Nigger lover» er f.eks. et uttrykk hyppig brukt i Klu Klux Klans diskusjonssider på Internett, og er ment som en nedlatende beskrivelse på mennesker som ikke deltar i rasediskriminering. Surfer man over til internettssidene til Americans for Medical Progress, finner man uttrykket «animal lover» brukt i en lett hånlig tone om

mennesker som opponerer mot dyreforsøk.

» Noen kalte dem for hysterikere. Sydstatsfolkene kalte dem gale eller forbrytere ...» (Om motstandere av slaveriet) 16)

«... når aktivistene snakker om dyrs rettigheter blir det for meg svært naivt ... For meg blir derfor aktivistene en gjeng selvopptatte asfaltøkologer uten forankring i virkeligheten.... De faller for revungens store øyne, og gjør søte dyr til noe annet enn det de er» (Pelsdyroppdretter Jøran Lunde) 34)

«Noen få sykepleiere nektet også, men de ble kalt hysteriske, overfølsomme eller sensitive.» (Om sykepleiere som nektet å utføre drap av barn på institusjoner for handikappede i Hitler-Tyskland) 3).

Menneskers og dyrs frigjøring

Mange ulike grupper har figurert i rollen som undertrykt. Allikevel er argumentene for undertrykkingen lett gjenkjennelige enten de gjelder slaver, undertrykte folkegrupper, kvinner – eller dyr. For den som vil undertrykke et annet individ, er hverken egenverdi, livsvilje eller evne til å føle, verd å respekteres. Argumentene mot dyrs rettigheter, kan også brukes mot mennesker av annet kjønn, annen nasjonalitet eller i en annen livssituasjon enn overgriperen selv. Det finnes alltid en unnskyldning for å overkjøre ofrenes interesser. Men for den som respekterer dyrs egenverdi – og deres ønske om å leve – vil det være desto mer utenkelig å bortforklare medmenneskers verdi.

Så lenge mennesker føler de må forsvare sine egne rettigheter og sin egen verdighet ved å plassere noen under seg som «mindreverdige», vil derimot tradisjonen med undertrykkelse fortsette:

« ...So the white man throw de load and tell de nigger man tuh pick it up. He hand to his womanfolks. De nigger woman is de mule uh de world so fur as Ah can see...» (Zora Neale Hurston) 4e)

«The ox, as the Greeks used to say, was the poor man´s slave; and even the poorest tinker had a dog at his heels om which to bestow the kick which indicates his superiority.» (Keith Thomas Man) 4)

«The owner of a slave destroys two freedoms – that of his slave and that of himself!» (John Bryant) 4f)

Kilder:1) «Den Ensomme Apen», Bergljot Børresen, Gyldendal, 1996; 2) 'Animals as Automata' i «Political Theory and Animal Rights», Paul Clarke & Andrew Linzey, Pluto Press, 1990; 3) «Dødens Leger – de sinnslidendes skjebne i Hitlers Tyskland», Yngvar Ustvedt, Gyldendal, 1997; 3a) «Das Schwartze Korps» 18/3/1937; 4) «The Dreaded Comparison – human and animal slavery» av Marjorie Spiegel, Heretic Books, 1988; 4a) 'Treatise on Tropical Diseases', 1787, i «The Dreaded Comparison»; 4b) 'An American Slave', 1854 i «The Dreaded Comparison»; 4c) 'Mother-infant relationship in the monkey, Macaca nemestrina: The effect of brief separation and mother-infant specificity», G. Jensen & C. Tolman, Comp. Physiol., 1962, 55: 132-133 i «The Dreaded Comparison»; 4d) 'Memoires pour servir á l'histoire de Port-Royal', Nicholas Fontaine, 1738, i «The Dreaded Comparison»; 4e) 'Their Eyes Were Watching God', i «The Dreaded Comparison»; 4f) 'Fettered Kingdoms' i «The Dreaded Comparison»; 4g) 'Negromania' i «The Dreaded Comparison»; 5) «Cappelens Kvinnehistorie», bind 2, Cappelen, 1992; 6) «Kvinnohistoria», Sveriges Utbildningsradio, 1992; 7) «Von Darwin bis Nietzsche. Ein Buch Entwicklungsethik», Leipzig, 1895; 8) Statens Næringsmiddeltilsyn, 1995. 9) VG 15/11/97; 10) Arbeiderbladet 15/3/96; 11) Aftenposten 21/8/98; 12) Klassekampen 31/1 98, 13) Dagbladet 18/9/96; 14) Nationen 20/9/96; 15) Moss Dagblad 19/3/98; 16) «Abraham Lincoln», Per Vogt, Johan Grundt Tanum Forlag, 1947; 17) VG 26/1/97; 18) Bergens Tidende, 1942; 19) «The Buchenwald Report», David Hackett, Westview Press, 1995; 20) Aftenposten 6/11/97; 21) Dagbladet 3/1/93; 22) Nationen 20/9/96; 23)Aftenposten 25/2/93; 24) «Pelsåndboken», Norske Pelsfabrikkers- og Grossisters Forening, 1988; 25) VG 25/10/96; 26) «Før Hanen Galer», Jens Bjerneboe, 1952; 27) Aftenposten 15/9/98; 28) PETAs medlemsblad «Animal Times» jan. 1995; 29) «Narrative of the Life of Frederick Douglass – An American Slave», 3rd English ed., Leeds, 1846; 30) The Globe, 19/8/1980 i «Naked Empress», Hans Ruesch, CIVIS, 1982; 31) «The American Slave; A Composition Autobiography», Texas Narr. , Vol. 5, George P. Rawick (ed.), Westport, Conn., 1972; 32) Rabbinerprofessor i dokumentaren «Menneske og dyr» som ble vist på TV2, 3. juni 1996; 33) «Husdyrlære», Høye og Tilrem, 11. opplag, Grøndahl & Søn, 1944; 34) «Kvinner og Klær», 4/98; 35) Aftenposten, 10/5/98; 36) Uttalelse om burhønsdrift fra Rådet for Dyreetikk (Norge), 1996; 37) Uttalelse om pelsdyr fra Rådet for Dyreetikk (Norge), 1994; 38) «Forskrifter og retningslinjer for hold av storfe og svin», Landbruksdepartementet (Norge), 1996. Artikkelen har tidligere stått på trykk i magasinet NOAHs Ark #2/1998.

Vi trenger din hjelp for å gi dyrene friheten tilbake. /Stott-oss